

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Äänekoski, kasvun ja oppimisen toimiala

Miksi suunnitellaan?

- Laki velvoittaa
- OPH:n määräys

Mitä tehdään?

- Puhutaan
- Näistä tulisi puhua
- Puututaan
- Miten puututaan?
- Seksuaaliseen ja sukupuoliin perustuvaan häirintään puuttuminen
- Muututaan
- Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opetuksessa
- Muutosta tapahtuu jos...

Tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja syrjinnän määrittelyä

- Yhdenvertaisuus tarkoittaa tasa-arvoista kohtelua
- Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus

Mikä on syrjintää?

Opetussuunnitelmat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta

- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet
- Opetussuunnitelman perusteet
- Lukion ops

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman hyväksyminen ja uusiminen

Miksi suunnitellaan?

Laki velvoittaa

Esi- ja perus- ja lukio-opetuksella on tärkeä tehtävä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi, ja laki velvoittaa kaikki perusopetusta järjestävät oppilaitokset laatimaan suunnitelman näiden edistämiseksi. Äänekoskella suunnitelma koskee kaikkia esi- ja perus- ja lukio-opetuksen kouluja.

Vuonna 2015 tulivat voimaan muutokset tasa-arvolakiin (1329/2014) ja yhdenvertaisuuslakiin (1325/2014). Tasa-arvolaisissa syrjintäperusteet ovat sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu. Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on turvata yhdenvertainen kohtelu ja estää syrjintä kaikenlaisilla perusteilla. Yhdenvertaisuuslaki kattaa 14 syrjinnän perustetta, jotka ovat, ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen sekä muu henkilöön liittyvä syy. Uudistetut lait toivat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelovelvoitteen myös perusopetukseen.

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineista tukevat tämän lain tarkoitusta toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 §) Viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen sekä työnantajien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 6 c §)

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä. (Yhdenvertaisuuslaki §6)

OPH:n määräys

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma sekä yhdenvertaisuussuunnitelma yhteistyössä oppilaiden ja henkilöstön kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa. Toiminnallisessa tasa-arvosuunnitelmassa tulee erityistä huomiota kiinnittää oppilas- ja opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. (Määräys 63/0101/2015: Toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoite)

Yhdenvertaisuussuunnitelmavelvoite (OPH-877-2017 Muutosmääräys perusopetus ja lisäopetus)

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/muutosmaarays_perusopetus_ja_lisaopetus_oph_866_2017.pdf

Mitä tehdään?

Kaikilla Äänekosken perusopetuksen kouluilla ja lukiossa tehdään selvitys oppilaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteesta. Kyselyllä selvitetään oppilaiden näkemyksiä koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteesta. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman ja selvitysten edellyttämät koulukohtaiset toimenpiteet kuvataan ja kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan ja tulokset arvioidaan toimintakertomuksessa. Kyselystä saatavia koulukohtaisia tuloksia ja yhdenvertaisen toimintakulttuurin kehittämiskeinoja pohditaan koulussa yhdessä oppilaiden, huoltajien ja henkilökunnan kesken.

Puhutaan

Ensimmäinen tavoite on puhua tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta enemmän. Vaikka tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat olleet hiljattain esillä mm. mediassa ehkä enemmän kuin koskaan ennen, koulussa tarvitaan keskustelua kiusaamisesta, häirinnästä, syrjinnästä, yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta.

Koulun kaikkia käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja tulee arvioida tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Edistävätkö tavat, käytännöt, toiminta ja aineistot tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista vai estävätkö ne sitä?

Näistä tulisi puhua

Arvoja koskevia kysymyksiä ymmärretään eri ikäisenä eri tavoin ja siksi niistä on puhuttava yhä uudelleen. Koulussa on usein palattava peruskysymyksiin:

[Mitä tasa-arvo tarkoittaa?](#)

[Mitä yhdenvertaisuus tarkoittaa?](#)

[Kuka tarvitsee esteettömyyttä?](#)

[Miksi niistä puhutaan?](#)

Vasta tämän jälkeen voidaan keskustella

[Edistävätkö koulun tavat ja käytännöt tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta?](#)

Ehkäisevätkö koulun tavat ja toiminta syrjintää, kiusaamista ja häirintää?

Toteutuuko esteettömyys Äänekoskella, koulussamme?

Ja sitten

Miten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään?

Millä tavoin häirintää, syrjintää, kiusaamista ja väkivaltaa ehkäistään?

Tämän keskustelun tulisi olla jatkuvaa, kannustavaa ja kunnioittavaa. Oppiaineissa voi olla erilaisia tapoja käsitellä samoja kysymyksiä. Vuosiluokittain niitä käsitellään oppilaan ikä ja kehitys huomioon ottaen.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tulee olla esillä silloin, kun suunnitellaan koulun toimintaa, juhlia ja tiloja, muodostetaan opetusryhmiä ja valitaan oppimisympäristöjä, menetelmiä ja aineistoja.

Puututaan

Toinen tavoite on puuttua eriarvoiseen kohteluun enemmän.

Eriarvoinen kohtelu loukkaa yksilön oikeuksia ja estää yhdistävän luottamuksen syntymistä. Se vahingoittaa yhteishenkeä ja heikentää yhteisön vahvuuksia.

Kiusaaminen, häirintä ja syrjintä luovat pelkoa myös niiden parissa, joita ne eivät henkilökohtaisesti koske. Sama koskee väkivaltaa. Päivittäin kouluissa nähdään väkivaltaa eri muodoissa, ja myös siihen tulisi puuttua enemmän.

Miten puututaan?

Eriarvoinen kohtelu, kiusaaminen, häirintä, syrjintä ja väkivalta tulee nimetä ja pyrkiä päättämään.

Kaikkien tulisi kertoa, jos itse tai joku toinen tulee kohdelluksi tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden vastaisesti. Nyt moni tietää kiusaamisesta, mutta ei tee sille mitään. Moni, jota kiusataan, ei kerro siitä.

Kiusaamista, häirintää ja syrjintää ei voi päättää yksi taho. Vain yhteisestä sopimuksesta voi syntyä eriarvoisuutta vastustava koulu.

Näin puutut eriarvoiseen kohteluun

Sano

Jos näet tai koet eriarvoista kohtelua, kiusaamista, häirintää ja syrjintää, sano ettet hyväksy sitä. Älä ole hiljaa, lähde pois tai anna sellaista kuvaa, ettet huomaa sitä.

Sen sijaan sano, ettet hyväksy sitä. Sano esimerkiksi "Lopeta", "Tuo ei ole oikein", "Voiko noin sanoa?" tai "Noin ei saa sanoa". Jos voit, perustele: "Tuo ei ole reilua". Älä hyväksy kiusaamista, häirintää tai syrjintää.

Kerro

Jos eriarvoinen kohtelu ei lopu heti, kerro siitä. Eriarvoinen kohtelu tulee nimetä ja siitä tulee kertoa. Kerro opettajalle, rehtorille, työtoverille, kaverille tai kotona.

Jos et itse voi tai tahdo kertoa, pyydä huoltajaa, kaveria tai työtoveria kertomaan. Eriarvoisesta kohtelusta voi kertoa myös viestillä, sähköpostissa tai wilmassa.

Myös sen, jota kiusaaminen, häirintä, syrjintä tai väkivalta eivät henkilökohtaisesti koske, mutta joka tietää niistä, tulisi uskaltaa kertoa.

Kenelle kerrotaan?

Oppilas ja opiskelija kertovat eriarvoisesta kohtelusta opettajalle tai rehtorille. Opettaja ja muu henkilöstön jäsen kertoo rehtorille.

Jos eriarvoinen kohtelu jatkuu siitä huolimatta, että olet kertonut, kerro siitä uudelleen. Tässä tapauksessa kerro toiselle opettajalle tai rehtorille. Älä jää odottamaan pitkäksi aikaa.

Toimi

Eriarvoinen kohtelu tulee selvittää ja lopettaa. Opettajan, rehtorin ja esimiehen tehtävä on päättää eriarvoinen kohtelu. Selvittämisessä voidaan käyttää sovittelua. Eriarvoisesta kohtelusta voidaan rangaista.

Jos opettaja tai rehtori ei osaa tai voi toimia, hän kysyy apua toiselta opettajalta tai rehtorilta.

Seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaan häirintään puuttuminen

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä ovat kouluissa yleisiä. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä.

Häirintä loukkaa yksityisyyttä tai koskemattomuutta ja luo kiusallisen, halventavan, leimaavan, nöyryyttävän tai uhkaavan ilmapiirin.

Mistä tiedän mikä on seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää?

Seksuaalisessa ja sukupuoleen perustuvassa häirinnässä sukupuoli tai seksuaalisuus ovat esillä tarpeettomalla tai epäasiallisella tavalla.

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä ovat monin tavoin vahingollisia. Siksi niihin kiinnitetään erityistä huomiota.

Älä hyväksy häirintää. Jos huomaat tai koet häirintää, osoita ettet hyväksy sitä. Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää.

Kerro häirinnästä opettajalle, rehtorille, työtoverille, kaverille tai kotona. Jos se ei lopu heti, kerro siitä toiselle opettajalle tai toiselle rehtorille. Älä jää pohtimaan asiaa yksin.

Vaikka kiusaamisesta, häirinnästä ja syrjinnästä tiedetään, niistä vaietaan. Vaikeneminen osoittaa välinpitämättömyyttä ja hyväksymistä.

Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi (<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/opas-seksuaalisen-hairinnan-ennaltaehkaisuksi-ja-siihen>)

Muututaan

Kolmas tavoite on osoittaa, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi voidaan tehdä enemmän.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opetuksessa

Tasa-arvon tavoite ja lähtökohta on kaikissa ikäryhmissä sama. Tasa-arvoa edistetään opetuksessa lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Opetuksen tehtävänä on tarjota kaikille oppilaille yhtäläiset mahdollisuudet hankkia yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Koulun toiminnassa osallistetaan oppilaita tasa-arvotyöhön ja keskusteluun. Tavoitteena on arvioida sukupuolten tasa-arvon toteutumista ja toimia myönteisen muutoksen puolesta. Toiminnassa otetaan huomioon oppilaiden väliset yksilölliset kehityserot ja jokaista kohdellaan yksilönä. Oppilaita kannustetaan moninaisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun hyväksymiseen ja ymmärtämiseen. Kasvattajayhteisön tulee pohtia omia sukupuolta koskevia asenteitaan työyhteisössään sekä sitä, miten ne näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. On erittäin tärkeää tiedostaa mitä aikuisen käytös viestittää lapsille. Opettajien on tärkeää tunnistaa koulun arjessa ilmeneviä sukupuolittuneita oppilaiden vastuullisuuteen, toiminnallisuuteen, kykyihin ja kiinnostuksiin liittyviä olettamuksia. Oppilaiden keskinäistä kunnioittavaa kohtelua voidaan edistää niin, että opettaja puuttuu epätasa-arvoiseen kohteluun oppilaiden välillä ja näyttää itse hyvää esimerkkiä.

Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta käsitellään lapsen kokemusmaailman kautta ikätason mukaisesti. Nämä otetaan huomioon oppiainekohtaisesti opetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja oppimateriaalien valinnassa. Esimerkiksi käsiteltävät tekstit sekä työtavat valitaan sukupuolitietoisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään sukupuolten tasa-arvoa edistävään kielenkäyttöön. Oppilaita kannustetaan luottamaan kykyihinsä sukupuolesta riippumatta kaikissa oppiaineissa. Perinteisiä mielikuvia siitä, missä oppiaineissa oppilaat voivat pärjätä, pyritään kyseenalaistamaan. Oppilaita kannustetaan myös tekemään yksilöllisiä valintoja sukupuolesta riippumatta. Valintoja tehdään iän mukaisesti esiopetuksesta yläkouluun esimerkiksi leikin, välituntitoiminnan, valinnaisaineiden, koulutusalan ja ammatinvalinnan suhteen. Oppilaiden arviointi ei perustu heidän sukupuoleensa tai sukupuoleen liitettyihin stereotypioihin. Sukupuolten tasa-arvoa edistetään kaikissa oppiaineissa monipuolisilla työtavoilla (leikit, laulut, pelit, draama, sosiaaliset verkostot, kansainväliset yhteydet). Oppilasta kannustetaan omaan ilmaisuun. Oppilaita kannustetaan toimimaan tasapuolisesti eri rooleissa esimerkiksi ryhmätöissä. Oppilaita rohkaistaan ystävyYTEEN, myönteiseen yhteisön rakentamiseen ja toimintaan syrjintää vastaan. Opetus ohjaa oppilaita kohtaamaan toisia ihmisiä ja moninaisuutta sekä

perustelemaan tekojaan eettisesti ja toimimaan syrjinnän vastaisesti. Ryhmäjaot voidaan tehdä tavoitteiden mukaan sukupuolesta riippumatta opetusresurssit ja turvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen. Sukupuolitietoisuus, sukupuolen moninaisuus ja tasa-arvo tulee esiin monissa oppiaineissa jo oppisisällöissä. Opetuksessa voidaan tutustua eri maiden ja kulttuurien sukupuolijärjestelmiin sekä eri kulttuureihin, uskontoihin ja katsomuksiin myös sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Lisäksi opetuksessa voidaan hyödyntää kokemusasiantuntijoita. Oppiainekohtaisia vinkkejä löytyy kirjasta Tasa-arvotyö on taitolaji (OPH 2015).

Koulu määrittelee vuosittain koulun työsuunnitelmassa, miten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden opetus toteutetaan, miten huolehditaan henkilöstön täydennyskoulutuksesta, millaisia konkreettisia tavoitteita lukuvuodelle asetetaan ja miten tähän suunnitteluun ja toteutukseen osallistetaan oppilaita.

Kodin ja koulun välisessä yhteistyössä pyritään tukemaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Yhteistyössä otetaan huomioon molemmat huoltajat ja erilaiset perheet. Myös etävanhemman oikeus osallistua lapsensa koulunkäyntiä koskeviin päätöksiin tulee turvata.

Muutosta tapahtuu jos...

[Pyrit saamaan kaikki mukaan vaikuttamaan yhteisiin asioihin.](#)

[Seuraat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ja keskusteleet niistä.](#)

[Kiinnität huomiota kieleen, asenteisiin, ajattelutapoihin ja käytäntöihin, usein juuri ne luovat ja ylläpitävät eriarvoisuutta.](#)

[Nimeät eriarvoisuutta luovat tavat ja käytännöt ja pyrit muuttamaan niitä.](#)

[Annat jokaisen kertoa itsestään omalla tavallaan.](#)

[Vastustat loukkaavia vitsejä ja vihapuhetta.](#)

[Varot ennakkoluuloja ja yleistyksiä.](#)

[Pyrit luomaan tiloja, joissa jokainen voi olla oma itsensä.](#)

[Pohdit kannattaako jakautua ryhmiin silloin, jos asioita voidaan tehdä yhdessä.](#)

[Puutut kiusaamiseen, häirintään, syrjintään ja väkivaltaan.](#)

Käytät toisesta nimeä, jolla hän toivoo tulevansa kutsutuksi.

Viittaat toiseen termeillä, joita hän toivoo.

Jos käytät kieltä, jossa on sukupuolitetut pronominit, käytät toisen toivomia sanoja.

Ajattelet asioita myös vammaisen ja toimintarajoitteisen ihmisen kannalta.

Tunnistat tilanteet, joissa tarvitaan tukea tai apua, kysyt voitko auttaa, mutta et ohjaa ylhäältä.

Olet kiusatun puolella ja osoitat sen.

Kuuntelet kaikkia heitä koskevissa päätöksissä.

Et oleta kaikilta samanlaisia käsityksiä kodista, perheestä, parisuhteesta tai muusta sellaisesta.

Et edellytä kaikilta samanlaisia käsityksiä hyvästä työstä, ammateista ja koulutusaloista.

Et sukupuolita tiloja ja toimintaa ilman hyvää syytä.

Et esitä tai määrittele toisen kulttuuria, identiteettiä tai elämäntapaa.

Hankit tietoa tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta.

Kysyt, jos olet epävarma.

Opetussuunnitelmat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja

rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁴². Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton.

Opetussuunnitelmat perusteet

Perusteissa sitouduttu sukupuolten tasa-arvon edistämiseen useasta näkökulmasta.

Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia opinnoissaan. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsaa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Perusopetus lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita.

Opetuksen tulee olla sukupuolitietoista. Jokainen oppiaine edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa omalla tavallaan. Työtapojen, oppimisympäristöjen ja yhteistyökumppaneiden valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Ops lukio

Lukio-opetuksen perustana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioitus sekä ihmisarvon loukkaamattomuus. Opiskelija muodostaa lukioaikanaan jäsenyteen käsityksen perus- ja ihmisoikeuksien taustalla olevista arvoista, keskeisistä perus- ja ihmisoikeusnormeista sekä näitä oikeuksia edistävistä toimintatavoista. Lukio-opetus pohjautuu keskeisiin ihmisoikeussopimukseen, kuten Lapsen oikeuksien sopimukseen. Lukio-opetus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä hyvinvointia ja demokratiaa. Lukio-opetus on opiskelijoita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton, eikä sitä saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen välineenä. Osallisuus, toimijuus ja yhteisöllisyys korostuvat kaikessa lukion toiminnassa.

Jokainen lukio on yhteisö, jossa monista kieli-, katsomus- ja uskontotaustoista tulevilla ihmisillä on mahdollisuus tunnistaa yhteisiä hyvän elämän arvoja ja periaatteita sekä harjaantua yhteistyöhön. Lukiossa kannustetaan keskinäiseen välittämiseen ja huolenpitoon. Luovuutta, aloitteellisuutta, rehellisyyttä ja sisua arvostetaan. Inhimillinen ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja luovuuden lähteenä.

Tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja syrjinnän määrittelyä

Yhdenvertaisuus tarkoittaa tasa-arvoista kohtelua

Kun tasa-arvon käsite tarkoittaa laissa erityisesti sukupuolten tasa-arvoa, yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä. Yhdenvertaisuus tarkoittaa perustuslain kuudennessa pykälässä kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua, kaikkien yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Perustuslaki 6 §)

Yhdenvertaisuuslain (6 §) mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi sekä huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota oppilaiden valintaperusteisiin, koulutuksessa käytettävään oppimateriaaliin, kiusaamista ja häirintää estäviin toimenpiteisiin, opetustilanteiden tasapuolisuuteen, opintosuoritusten arvioimiseen ja opettajien yhdenvertaisuusosaamiseen.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. (Yhdenvertaisuuslaki 1 §)

Yhdenvertaisuussuunnittelun päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen.

(Yhdenvertaisuussuunnittelun opas. Sisäasiainministeriö 2010, 14.)

Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus

Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus ja eriarvoinen kohtelu voi olla syrjintää. Syrjintää on se, jos henkilöä tai ryhmää kohdellaan eri tavoin kuin muita jonkin ominaisuuden perusteella ilman, että kohtelulle on hyväksytty oikeutus, kuten ikäraja äänestettäessä.

Syrjintä voi olla tahallista tai tahatonta. Se voi olla suunnitelmallista ja harkittua tai se voi johtua tavoista tai käytännöistä, joihin ei ole kiinnitetty huomiota. On esimerkiksi totuttu puhumaan tavoilla, jotka vähättelevät, loukkaavat tai sulkevat pois toisia.

Monenlaiset tavat ja käytännöt voivat luoda ja ylläpitää eriarvoisuutta. Kieli, asenteet ja ajattelutavat voivat tuottaa ja säilyttää sitä. Toiminta, tilat ja opetusmenetelmät voivat vahvistaa ja uusintaa eriarvoisuutta. Toisto ja tapojen vakiintuminen siirtävät sen seuraavalle sukupolvelle.

Siksi koulun kaikkea toimintaa, käytäntöjä ja oppiaineistoja tulee arvioida tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta.

Mikä on syrjintää?

Syrjinnällä tarkoitetaan [yksilön](#) tai [ryhmän](#) systemaattista torjumista tai asettamista muita huonompaan asemaan. Aina ei ole kyse aktiivisesta toiminnasta, vaan myös toimimatta jättäminen voi olla syrjintää. Tasa-arvolaisissa mainitut syrjintäperusteet ovat sukupuoli ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen. Sen mukaan syrjintää ovat välitön syrjintä, välillinen syrjintä ja seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. (Tasa-arvolaki 7 §)

Yhdenvertaisuuslaissa mainitut syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy. (Yhdenvertaisuuslaki 8 §)

Perustuslaissa syrjintä on kielletty kaikilla henkilöön liittyvillä perusteilla. (Perustuslaki 6 §)

Välitöntä syrjintää on yksilön tai ryhmän kohtelemisen eri tavoin kuin muita ilman hyväksyttävää perustetta.

Välillistä, epäsuoraa syrjintää on esimerkiksi näennäisesti puolueeton käytäntö, tieto tai toimintatapa, joka asettaa toisen tai toiset muita heikompaan asemaan.

Piilosyrjintää ovat vähättely, poissulkeminen, tuen puute ja sivuuttaminen.

Rakenteellista syrjintää (rakenteellinen syrjintä on oikeastaan välillisen syrjinnän synonyymi) on ajattelu, ettei syrjiviä käytäntöjä voi muuttaa.

Moniperusteisessa syrjinnässä yksilöä tai ryhmää syrjitään monella eri perusteella.

Häirintä ja epäasiallinen kohtelu ovat syrjintää.

Ohje tai käsky syrjiä on syrjintää.

Vastatoimet ovat syrjintää: jokaisella on oikeus vedota syrjinnän vastaiseen säädäntöön ilman, että siitä on hänelle haittaa.

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman hyväksyminen ja uusiminen

Koulut kirjaavat lukuvuosisuunnitelmaan lukuvuosikohtaiset suunnitelmat, jotka pohjaavat koululla tehtyihin kartoituksiin, niiden perusteella suunniteltuihin toimenpiteisiin ja Äänekosken kasvun ja oppimisen palveluiden yhteiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan. Kasvun ja oppimisen toimialan uusi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma tehdään vuonna 2022.